

- https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/78240/1/Kosianenko_Bachelou_s_paper.pdf (дата звернення: 08.05.2025).
6. Ніколюк Т. Особливості психічного розвитку молодшого шкільного віку. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: https://naurok.com.ua/osoblivosti-psihichnogo-rozvitku-molodshogo-shkilnogo-viku-35283_6.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 08.05.2025).
7. Особливості пам'яті та уваги учнів початкової школи. Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/9924/> (дата звернення: 08.05.2025).
8. Провідна діяльність молодшого школяра. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/12600903/psihologiya/providna_diyalnist_molodshogo_shkoly_ara (дата звернення: 08.05.2025).
9. Самохін К. Психолого-педагогічні умови розвитку пам'яті учнів на уроках англійської мови. URL: http://ds.forlan.org.ua/bitstream/handle/123456789/662/Магістерська_Самохін_25.12.2024.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 08.05.2025).
10. Ткаченко Л. Психолого-педагогічні особливості учнів молодших класів у процесі навчальної діяльності. URL: https://doi.org/file:///C:/Users/DELL/Downloads/3115-Текст%20статті-5561-1-10-2019050_3.pdf (дата звернення: 08.05.2025).
11. Шевцова Г. Молодший шкільний вік: традиції та інновації в дослідженнях // Педагогічні науки: Зб. наук. праць. – Вип. LXVIII. – м. Херсон, ХДУ, 2015. – С. 134 – 138.

**ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ
ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ**

Олег Леоновець

студент 5 курсу,

Рівненський державний гуманітарний університет

Ольга Безкоровайна

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри теорії і практики іноземних мов та методики викладання

Рівненський державний гуманітарний університет

В сучасному епоху глобалізації у відносинах між людьми може втрачатися близькість. Зосередившись на собі люди можуть часто забувати один про одного. Від втрати справжніх відносин по-собливному можуть страждати учні старшої школи, які в цьому віці саае переживають період формування ідентичності та впливання в суспільство. Педагогам варто шукати шляхи як можна максимально зменшити негативний вплив цього на освітній процес, зберігши, при цьому високу ефективність у навчанні.

Ціллю цієї роботи є дослідити як особистісно-орієнтований підхід до навчання в старшій школі може потенційно вплинути на покращення процесу формування англomовної комунікативної компетенції учнів.

Комунікативна компетенція – це навички, знання та уміння, які потрібні для усвідомлення чужих та продукування своїх програм мовленнєвої поведінки, які відповідають сферам, ситуаціям та цілям спілкування (Fedorenko, 2005).

Саме поняття бере свій початок зі США, де в 60-х роках воно почало вживатись у контексті діяльнісного навчання (performance-based education). Метою того навчання була підготовка спеціалістів, які могли б бути конкурентоспроможними на ринку праці (Fedorenko, 2005).

Деякі науковці розрізняють поняття «компетенція» та «компетентність». Комунікативна компетенція в освіті розглядається як здатність особи

ефективно взаємодіяти в різних мовленнєвих ситуаціях. Її основою є компетенції – знання, уміння та досвід, що формуються в процесі навчання. Компетентність проявляється у здатності застосовувати ці компетенції на практиці. Зокрема, англомовна комунікативна компетенція передбачає готовність до спілкування англійською мовою на основі набутих знань і досвіду. Таким чином, саме компетенції формують підґрунтя для розвитку успішної мовленнєвої взаємодії (Senchenko, 2014).

У цій роботі увагу буде зосереджено саме на комунікативній компетенції.

Структура комунікативної компетенції старшокласників має такі чинники:

а) мовленнєва компетенція, яка базується на чотирьох видах компетенцій: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі.

б) мовна компетенція, яка включає мовні знання та необхідні навички.

в) дискурсивна компетенція, що означає вміння логічно з'єднувати речення задля створення зв'язних відрізків мовлення.

г) соціокультурна та соціолінгвістична компетенція, що є сформованістю в учнів цілісної системи уявлень про національно-культурні особливості країни, що дає можливість надавати мовній одиниці той же сенс, що й носій мови і мати досконалу комунікацію у такий спосіб.

г) стратегічна компетенція, що означає навичка знаходити результативні стратегії для реалізації комунікативних ситуацій (Fedorenko, 2005).

Формування комунікативної компетентності старшокласників залежить від комплексу дидактичних умов, серед яких ключовими є врахування вікових особливостей учнів, сприятливе соціальне середовище, педагогічна майстерність учителів, мотивація до вивчення мови та використання методичних матеріалів і прийомів активізації навчальної діяльності. Важливу

роль також відіграє створення типових комунікативних ситуацій у навчальному процесі. (Fedorenko, 2005).

Формування комунікативної компетентності можна здійснювати через опрацювання автентичних дискурсів, що відображають мовні та культурні особливості країни. Дискурси мають відповідати ситуаціям, у яких учні потенційно спілкуватимуться. Процес включає три етапи: ознайомлення з матеріалом і його метою, тренування з мовними структурами та практику спілкування. Ефективність підвищується за умов використання аудіовізуальних матеріалів і занурення у реальні комунікативні ситуації. (Fedorenko, 2005).

Варто підкреслити, що на формування комунікативної компетенції великий вплив мають конкретні внутрішні та зовнішні фактори. Внутрішні фактори – це сфера мотивації, внутрішня позиція людини, розвиток і формування власного «я» та відчуття особистістю ідентичності. Зовнішніми є такі фактори, як суспільство, де використовуються певна мова, соціальна структура суспільства, вікова різниця між мовцями, їх статус у соціумі, рівень освіти, рівень культури, місце проживання, відмінність у мовленнєвій поведінці, яка залежить від комунікативних ситуацій (Fedorenko, 2005).

Внутрішні фактори формування комунікативної компетенції у старшій школі є по-особливому важливими, адже в учнів такого віку саме відбувається формування та становлення власної ідентичності (Skrypnychenko, 2001, p. 179). Також дуже актуальним є для старшокласників зовнішні фактори, адже їх вік також характеризується пошуком свого місця в соціумі. Взагалі, основною особливістю учнів старшої школи є потреба заявити внутрішню позицію дорослого, знайти професію, зрозуміти себе, як члена суспільства, сформувати світогляд та зробити свій вибір щодо свого життєвого шляху (Skrypnychenko, 2001, p. 179).

Розглядаючи сам процес формування ідентичності, можна виокремити такі його чотири варіанти: невизначену, або «дифузну» ідентичність, наперед

зумовлену ідентичність, ідентичність проб ролей та реалізовану, або «зрілу» ідентичність. Саме зріла ідентичність, що означає довіру до світу, самостійність, компетентність та ініціативність, дає змогу старшокласникові реалізувати те завдання, яке поставлене суспільством перед ним – самовизначитись та створити свій план життя (Skrypnychenko, 2001, p. 179).

Досягнути цього у навчальному процесі може допомогти особистісно-орієнтований підхід. Саме він має справу із внутрішніми факторами формування комунікативної компетенції, такими, як розвиток і формування власного «я» та відчуття особистістю ідентичності.

Особистісно-орієнтований підхід – це інструментарій методик, в основі якого лежить сукупність вихідних концептуальних уявлень про світ, цільових установок, психолого-технологічних та методикопсиходіагностичних засобів, які забезпечують глибше цілісне розуміння, пізнання особистості людини і на основі цього – гармонійний її розвиток в умовах існуючої освітньої системи. Це підхід заснований на принципі відмінності змісту і форми навчально-виховного процесу. Він наголошує на необхідності доброзичливого та гуманного відношення до учня, врахування його здібностей та інтересів (Shapran, 2016).

Особистісно-орієнтований підхід заснований на ідеї, що кожен учень – це унікальна особистість яка має власні потреби, здібності, інтереси та стиль навчання (Shykun, 2024). За умови правильного ставлення до учнів в умовах особистісно-орієнтованого підходу, в них розвиваються такі риси: вміння робити самостійний вибір, здатність аналізувати та об'єктивно оцінювати особисті перемоги та поразки, пошуки власного покликання, відповідальність та творчість (Cherel, 2022). Основна мета особистісно-орієнтованого підходу є створення навчального середовища, яке позитивно впливає на особистий розвиток кожного учня і враховує його особисті потреби, здібності та інтереси (Shykun, 2024).

Підхід має три складові: розуміння, прийняття та визнання.

Розуміння зосереджується на внутрішньому світі учня. За високого рівня навіюваності, учень легко піддається впливу, буде нестійким до надзвичайних ситуацій та емоційних проявів. Таким учням характерні істеричні прояви та стан афекту.

Прийняття – це абсолютно позитивне ставлення до будь-яких проявів характеру учня. Також сюди відноситься й упевненість в тому, що суспільство прийме учня з усіма його недоліками та особливостями. Важливо дати зрозуміти учневі, що він може бути собою. Тоді він матиме сили змінювати свої слабкі сторони.

Визнання – період, коли до учня приходить усвідомлення особистої індивідуальності. Старшокласник може бути собою із повним прийняттям з боку дорослих. Старші можуть не погоджуватись із деякими його поглядами, але вони вірять в його самовдосконалення. Тобто під час цього етапу можна мати іншу точку зору щодо певних речей, але не варто засуджувати учня за його переконання (Cherel, 2022).

Особистісно-орієнтований підхід має такі принципи:

а) Студент-центризм. Увага зосереджується на учневі, як на основній фігурі навчального процесу. Вчителі мають створити середовище, в якому учень активно бере участь в навчальному процесі, де їх ініціативність та самостійність підтримуються.

б) Підтримка мотивації. Вчителі намагаються сприяти зміцненню внутрішньої мотивації учнів. Це реалізується за допомогою моделювання ситуацій навчання, які цікаві учням, бо відповідають їх інтересам і де вони можуть відстежувати прогрес своїх досягнень.

в) Рефлексія та саморозвиток. Учнів заохочують до самоаналізу власного навчального процесу, роздумів над своїми перемогами та поразками, що позитивно впливає на формування саморегуляції та самосвідомості.

г) Соціальна взаємодія. Навчальний процес варто організовувати у такий спосіб, щоб давати можливість учням взаємодіяти між собою та з учителями. Цьому може сприяти робота в групі, рольові ігри, дискусії, тощо (Shykun, 2024).

У реалізації особистісно-орієнтованого підходу ключову роль відіграє вчитель, який виступає як фасилітатор навчання. Його завданням є формування внутрішньої мотивації учнів шляхом залучення їх інтересів до навчального процесу, надання можливості вибору тем чи форм проєктної діяльності, а також забезпечення позитивного зворотного зв'язку. Вчитель має володіти високим рівнем комунікативної компетентності, бути відкритим до діалогу, враховувати індивідуальні особливості учнів, сприяти створенню атмосфери довіри в класі.

Особистісно-орієнтоване навчання передбачає активне використання інтерактивних методів (дискусій, проєктів, рольових ігор, дебатів), що сприяють розвитку самостійності, критичного мислення та комунікативних навичок. Важливою є й роль вчителя у здійсненні діагностики та адаптації навчального процесу до індивідуальних потреб учнів, а також розвиток у них навичок саморефлексії. Педагог має постійно вдосконалювати власну професійну компетентність, зокрема в контексті цифрових технологій та інноваційних методик навчання (Shykun, 2024).

Технологія навчання у співпраці (cooperative learning) є ефективним прикладом особистісно-орієнтованого підходу. Вона передбачає роботу учнів у малих групах, де кожен виконує індивідуальне завдання відповідно до рівня підготовки, але водночас несе відповідальність за загальний результат команди. Така форма взаємодії розвиває навички спілкування, відповідальність, сприяє позитивній мотивації та створює атмосферу підтримки.

Прикладом є мовні вправи, зокрема spelling-завдання: якщо в індивідуальній моделі оцінюється лише власний результат, то у кооперативній учасники отримують бонуси за успіхи інших. Це стимулює взаємодію та

спільну зацікавленість у результаті. Для ефективності методу важливо забезпечити психологічну сумісність учасників, чіткий розподіл ролей і спільну мету.

Загалом, дослідження дає підстави припускати, що застосування особистісно-орієнтованого підходу у викладанні іноземних мов може позитивно впливати на формування мовних компетенцій учнів старшої школи. Існує ймовірність, що в умовах використання індивідуалізованих навчальних планів, адаптованих до потреб, рівня підготовки та інтересів кожного здобувача освіти, можна досягти більш ефективного засвоєння мовного матеріалу. Потенційним результатом такого підходу може стати підвищення рівня комунікативної компетентності, зростання впевненості у мовленнєвій взаємодії, а також глибше розуміння мовних структур та розширення лінгвокраїнознавчих знань. Подальші дослідження у цьому напрямі можуть підтвердити ефективність зазначеної методики у порівнянні з традиційними формами навчання.

Список використаних джерел

Bezkorovaina, O. V. (2014). *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladyakh osvity* [Priority trends in the development of foreign language and culture teaching methods in the context of a learner-centered approach]. (9), 17–21. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2014_9_7

Bezkorovaina, O. V. (2009). *Samostverdzhennia yak vazhlyvyi sotsialno-psykholohichnyi fenomen stanovlennia osobystosti rann'oho yunats'koho viku* [Self-assertion as an important socio-psychological phenomenon in the development of early adolescence personality]. *Ridna Shkola*, (4(952)), 32–35.

Chepel, V. V. (2022). *Osobystisno-orientovanyi pidkhid yak vazhlyva umova efektyvnosti protsesu navchannia* [Personality-oriented approach as an important condition for learning efficiency], 1–7. Retrieved from <https://vseosvita.ua/library/osobistisno-orientovaniy-pidhid-ak-vazhlyva-umova-efektivnosti-procesu-navcanna-533017.html>

Fedorenko, Yu. P. (2005). *Formuvannia u starshoklasnykiv komunikatyvnoi kompetentsii v protsesi vyvchennia inozemnoi movy* [Formation of communicative competence in high school students in the process of foreign language learning] (Author's abstract of candidate dissertation). Lesya Ukrainka Volyn State University, Lutsk.

Hureieva, S. M., & Kozmina, M. M. (n.d.). *Osobystisno oriyentovanyi pidkhid u navchanni inozemnykh mov u tekhnichnomu ZVO* [Personalized approach in teaching foreign languages in technical universities]. Retrieved April 25, 2025, from https://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/gureeva_kozmina_osobystisno.pdf

Senchenko, Ya. S. (2014). *Zmist formuvannia anhlomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti uchniv profesiynykh litseiv* [The content of English communicative competence formation of vocational school students]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky*, (1[22]), 274–282.

Shapran, O. I., et al. (Eds.). (2016). *Suchasnyi psykhologo-pedahohichniy slovnyk* [Modern psychological and pedagogical dictionary]. Peryaslav-Khmelnytskyi: Dombrovska Ya. M.

(Article: "Osobystisno zoriientovanyi pidkhid" [Personality-oriented approach], pp. 277–278.)

Shykun, A. V. (2014). *Vplyv osobystisno-oriientovanoho pidkhodu do navchannia na formuvannia movnykh kompetentsii studentiv u vyshchomu navchalnomu zakladi* [The influence of a personality-oriented approach to learning on the formation of students' language competences in higher education]. *Pedahohichna Akademiia: Naukovi Zapysky*, (7), 1–18.

Skrypnychenko, O. V. (2001). *Vikova ta pedahohichna psykholohiia* [Age and pedagogical psychology]. Prosvita.

University of Denver, Office of Teaching & Learning. (n.d.). *Overview of cooperative learning* [PDF]. Retrieved April 23, 2025, from <https://otl.du.edu/wp-content/uploads/2013/11/Overview-of-Cooperative-Learning.pdf>

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ НУШ

Лепеха К. П.

студентка групи ІМ - 51